

...piros pecséttel nyílik a titok

Juhász Gyula a Tanácsköztársaság napjaiban

Megsárgult újságok

lapjait forgatom. Olyan ez most, mintha halottakat hantolnék ki a mai világba, hogy szólaljanak meg és szavalkal, arcuk tűzével, tetteik erejével tegyenek bizonyosságot.

1919. március 21-én megint csak ő szólal: Juhász Gyula. Vezércikket ír a Délmagyarország-ba, huszonöt éve, hogy halott Kossuth Lajos, s úgy érzi és látja, hogy e férfi, akinek szobra itt áll a város közepén, élő szobor, zengő szobor, e forrongó, éhes, viaskodó város napjaiban különösen messzehangzó szobor, mely az útnak, vörös és véres nap sugaraira zeng, »ismét hangot ad egy nép vágyainak, akaratának, karja irányt jelöl a haladásnak, a világtörténelem megint úttalanná vált útjain«.

Különös sorok

ezek, a ritkán szedett szavak az ő kívánsága szerint lettek kiemelve. Kint rongyos, éhes katonák, leszerelt bakák, tüzek, kint az utcán a tömeg, mely lőt-fut kenyérért, húsért, árulja utolsó ruháját... A tömeg, melyet a francia őrházatok is megvernek. Kint van ez a tömeg, s ezt látja Juhász Gyula, a tömeget, melynek érzé szíve veresését.

Belevetette magát a tömegbe, melynek arcát látta, személyes ismerősei voltak, a nagykörúti sétákról, a Munkásokonkból, a színházról, az utcáról. Hite, hogy ezek a férfiak egyszer egy elszánt és világos pillanatban saját kezükbe veszik sorsukat. Vörös és véres nap zengeti a szobrot képzeletében, és mintegy odakilátja neki, ki az utcára, merjete! Ugyanekkor Pesten megalakult a Tanácsköztársaság, kiküldték a proletárdiktatúrát.

Szeged rögtön csatlakozik, megkezdődik a munkásság felfegyverzése. A lakosságban elhelyezett csapatok körében már régóta megalakultak a kommunista csoportok. A kommunista párt átveszi a város vezetését. Juhász Gyula készül e napon, péntek van, a »Tűz« fél hatkor tartandó utolsó irodalmi estéjére. A Tűz irodalmi társaság gárdája búcsúzik ma a közönségtől.

Uj falragaszok az utcán.

»Mi a jel-szavunk? Rend, fegyelem és kitartás a végső győzelemig!« »Ejlen a proletárok világforradalma!« S ott van hétfőn a városházán mikor a háromtagú direktórium beszél a tisztviselőknél. Különösnek tűnhetett fel, mikor Udvardi direktórium tag, a kommunista párt titkára ezt kérdezte a hivatalnokoktól: »...van-e valaki, aki nem ismeri el kormányhatalomnak a tanácskormányt?« — és senki sem válaszolt. A végrehajtó bizottság vasárnap délután öt-től, hétfő hajnalig tanácskozott és lefektette a direktórium legközelebbi munkatervét, óriási munkát végeztek — de vajon ezekkel az emberekkel meg lehet-e mindent valósítani? Hagyják a francia megszálló csapatok? Az ABC, a gyárosok, a kereskedők, a földbirtokosok, a deklaszáltak, intellektuálisok, úrhatnák katonatisztek? Ok sem válaszolnának ilyen egyes kérdésre, ki lenne bolond nyakát önként hurokba dugni? Majd elvállik, hogy mire képesek ezek a munkások... De a végrehajtó bizottság már elhatározta, hogy minden bizalmi állásba megbízható proletárt állít. Csak legyen idő mindezt elvégezni.

Öt napig

tartott Szegeden a Tanácsköztársaság tényleges uralma. Ez alatt kirajzolódott egy öntudatos, cselekvőképes, kommunista szellemű áthatott közigazgatás minden fontos arcvonása. Megindult a Vörös Hadsereg szervezése, a tanügy, kereskedelem, pénzügy programadása, tudatosították újságokban és plakátokban a »Forradalmi kis Kávéház« azaz megindították a népszerű ideológiai tömegok-

tatást, a közéletmezést erőltetett intézkedésekkel szándékoztak megjavítani, a közmunkákat a legsürgősebben meg akarták indítani stb. S mind több község és város küldötte jelent meg a végrehajtó bizottság előtt, hogy csatlakozzon Szegedhez.

Juhász Gyula talán e napokban írhatta e sorokat:

»Az Embert ünnepejük, — Az Embert, aki alkot — Az élet és igazság — Békés, szent műhelyében.« (Forell Agostonnak. Délmagyarország, 1919. március 27.)

E napokban nagyon közel került a költő a kommunizmushoz, láthatta a roppant elszántságot temérdek munkát, kitartást, jószándékot és lelkesedést, mellyel a munkások küldöttei dolgoztak, harcoltak, rendületlenül bízva a forradalom végső diadalában, melynek most itt Szegeden az útjára léptek.

Megalakították

szerdán az újságírók szakszervezetét, a három elnök: Juhász Gyula, Móra Ferenc és Szalay János. S újra készült a színházba, ahol »A megváltás felé« című drámát konferálja. Napok óta megy a darab, prolongálták a hét végére, s Juhász Gyula minden előadás előtt konferálja a darabot, melyet zsúfolt nézőtér előtt játszanak. Most a nagy színház tömege van katonákkal, munkásokkal, diákokkal. A téma egyszerű és megfogható: munkáslány és fiú szerelmi drámája a mindent kifosztó, meggyalázó burzsoázia hatalmában. Hogy kellett akkor a nyílt szó, öt éves vértüdő után, koplalás, börtönök és éhberek után! Pedig nem is volt remekmű. De végre elmondhatták a tökések bűnét, és nem jött a rendőrség, hogy bevigye a közönséget, színészeket, szerzőt a börtönbe. Forradalom volt!

S ő ott állt a függöny előtt, kis vézna alakja a fekete ruhában szinte eltűnt, csak

nagy fehér homloka és csillogó szemei világítottak. Nem volt jó szónok, akadozott, mint aki mindig újra fogalmazza a mondatokat, — nem volt messzehangzó orgánusa sem, nem volt szép férfi sem, mégis mindenki szerette és büszke volt rá, hogy ismerte.

E napokban

volt legközelebb a proletárforradalomhoz, s hogy nem került végleg erre az oldalra, nem az ő hibája. Mennyi vajdás, bánat és sóvárgás van néhány nappal később írt cikkében (melyet névtelenül adatott le, élve a gyanúval, hogy majd később mindent számonkérnek majd tőle) a »Gorkij üzenete« címűben: — »Szikráváratok mennek, egyik nép szívével a másik nép szívéhez... itt Lenin elvtárs! üzen a boldog szikrára, amelytől forradalmi lángra gyúl millió munkások...«

E hónapokban sokat dolgozott és nagy energiával, kivilulva, mert volt miért. Vág Sándorral szerkesztették a francia nyelvű lapot, a La Hongrie Republicainet, s írt benne, Dózsáról, Adyról, több cikkben tárja fel a magyar szellemi értékeket, mert érzte, hogy sorsdöntő lehet valahol egy tárgyaló asztalnál valaki agyában, mit tud a magyar szellemiségről, hiszen annyira nem ismernek bennünket...

Március 28-án a francia városparancsnokság felszólította távozásra a direktóriumot, ok: fegyvert és fegyveres katonaságot vittek át a francia záróvonalon, hogy segítsék a Vörös Hadsereget.

S a költő csüggedő szívvel érezte, hogy a piros pecséttel kinyílt titok újra fekete pecsét lett. S talán erre gondolt később, e sorokban: — »Szent szomorú szíve — termő erőnek jobb ma rögtön ölén, — mint megszakadni néma kínban — gyászmagyarok setesutaságán«.

Vincze András

Májusban Németh László tanulmánykötetét jelenteti meg a TIT

Hírt adtunk már arról a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat terveit ismertette, hogy a TIT Eörsi Júlia: Tied a sírig és a Szegedi Képes kalauz után harmadik könyvként Németh László tanulmánykötetét adja ki. A könyv az új Kossuth-díjas író kötetében eddig meg nem jelent tanulmányait foglalja tartalmazni, több olyat is, amelyek nyomtatásban egyáltalán nem jelent meg.

Különösen nagy gondot fordítanak azokra a tanulmányokra, amelyeket meggyűlölt, hódmezővásárhelyi tartózkodása idején írt Németh László. A kötetet kiemeli a megszokott tanulmánykötetek közül az is, hogy — az író saját elgondolása alapján — Németh egész tanulmányírói pályafutásáról kíván keresztmetszetet adni.

Hulladék anyagból ELSŐRENDEŰ PARKETTA

Uj szegedi „gyár” született

A Tolbucsin sugárút 73. szám alatt — a Rózsá-malom mellett — a Csongrád megyei Tatarozó és Építőipari Vállalat anyagátároló telepén pár hónap óta a homok, téglák, cementhegyek mellett új, eddig ismeretlen hegy jelent meg apró lécekből. Az óriási lécehegyek mellett szorgalmasan dolgozó munkások foglalatlanok, ahogy ők mondják: »szortíroznak«. Mi készül ezekből? Parketta.

A Csongrád megyei Tatarozó és Építőipari Vállalat kezelésében az elmúlt évben új üzem alakult itt: parketta üzem. Már a múlt évben megkezdődött a munka, de

ez év első hónapjában készülték el

az üzem termeléséhez nélkülözhetetlen épületek: Modern szárító — 250 ezer forintos költséggel —, forgács tároló — a gépektől közvetlenül forgács elszívó berendezés emeli át épületekben keresztül a forgácsot —, kazánház. Valamennyit a Szegedi Vasipari KSZ dolgozói készítették. Ezenkívül fűrdőt, tusolót,

ebédlőt és öltözőt építettek. De menjünk sorba. Hogyan született meg ez a gyár? A Szegedi Gőzfűrészt többek között parkettafát is gyárt Budapest, Debrecen és Miskolc parkettakészítő üzeimei részére. Az elszállított léceken kívül itt helyben is maradt sok »osztályonaluli« hasznavehetetlen és ezek a tűzifa közé kerültek. Ezt a sok füstbement forintot mentették meg a Szegedi Gőzfűrészt és a Csongrád megyei Tatarozó és Építőipari Vállalat vezetői, amikor

sok nehézség, „verakedés” után

létrehozták ezt az üzemet. A szegedi parkettakészítő üzem tehát hulladék, osztályonaluli parkettafával dolgozik. És ezekből a lécekből — sok munkával — első osztályú parkettát készítenek. A gépet az üzem és a Vasipari KSZ dolgozói egy régi, használatlan gépből új részek hozzászerelésével házilag készítették el.

A kislétszámú üzem — tí-

Feljegyzések

a szegedi ellenforradalom napjaiból

XIII.

Ezen a napon embervér ömlött a Takaréktár utca kövére. A felbőszített tömeg ugyanis itt akart benyomulni a Széchenyi téri szovjet emlékművekhez és a tanásházához, mit sem törődve a kordont álló honvédek figyelmeztetésével. Amikor egy-két felhevült fiatalember ököllel kezdett kalamolni a parancsnok orra alatt, s hengegetek, hogy ügyis betörnek, eldőrdült az első figyelmeztető sortűz. A magyar katonák a levegőbe löttek, s talán éppen ez bátorította fel a támadás irányítóit. Valaki elküldte magát:

— Mit félték, ügyse mernek a népre célozni!

Újabb nekilendülés következett, majd megismétlődött a levegőbe irányított lövéssorozat.

Senki nem tudja, hogyan történt. Lehetetlen megállapítani, hogy a katonák egyike, vagy más valaki billentette puskája csövét az emberek felé. Tény azonban, hogy Swartz Lajos, a Kenderfonógyár fiatal dolgozója lerogyott az úttestre.

Sziklok és gyalázkodó megjegyzések röp-ködtek, vad indulatok szabadultak fel, mint a lavina, de a vér láttán szanaszét futott a tömeg. Mindenfelé az »átkozott kommunizmus felelősségét« lehetett hallani, noha ez kifejezetten arra való volt, hogy az ellenforradalmárokat elkendőzzék a maguk rettenetes felelősségét. Mert bárhogyan esett is el Swartz Lajos, az ő ártatlan vére Végh Joachim és cinkosai lelken szárad.

Lehet, hogy többen azt mondják erre: a kommunizmus kiforgatja az igazságot. Nem. Az igazságot nem lehet kiforgatni. Swartz Lajosnak nem lett volna szabad meghalnia, s nem is halt volna meg, ha a garázda ellenforradalom nem mérgezi meg az éretlen ifjak és gyermekek lelkét, illetve nem uszítja őket az ellen a proletárhatalom ellen, amely megalapozta számukra a biztos jövőt. Csak hogy a fasisztáknak köz tudomásúan az az elvük, hogy a cél szentesíti az eszközöket, vagyis nekik ártatlan emberek élete sem számít, ha a hatalom megkaparintását reméli ezáltal.

Gorkij, a nagy gondolkodó azt mondotta: »A burzsoázia « szépséges életének « a buta ember nélkülözhetetlen előfeltétele. A tömegnevelés polgári rendszere lényegében nem más, mint az ostobaság tenyésztése. Nos, az a különleges buzgalom, amely októberben különösen megnyilvánult Szegeden a különböző rendű és rangú filiszterek részéről, nem volt más, mint a butaság gyommagvainak elhíntése elsősorban a tanulóifjúság tudatában, hogy a maguk múltjába induló szekerébe fogják őket. Ha nem az lett volna, akkor az Adyért rajongó egyetemi hallgatók nem feledeztek volna meg Ady figyelmeztetéséről: »Aki ellensége a haladásnak, a jobbára törésnek, az emberi szellem feltétlen szabadságának, hazáruhá, ha örökösben nem tesz is egyebet, mint a nemzeti himnusz énekli«.

Hiába akar itt bárki azzal érvelni, hogy október 23-án éppen a haladásért, a szellemi szabadságért indult meg a mozgalom. A vörös zászlók elégetését, a vörös csillagok megsemmisítését, a kommunizmus és más haladó gondolkodású emberek üldözését nem lehet letagadni. Mérépéig milyen szabadságmozgalom az olyan, amely a szabadság emblémáinak sárbatiprásával, a

szabadságharcosok legjobbjainak meggyilkolásával veszi kezdetét. Rákosi és csoportja valóban súlyosát vétett, amikor oktatlanul és indokolatlanul korlátozta közé szorította a szocialista demokratizmust, de mindennek ellenére az MDP vezetésével összehasonlíthatatlanul szabadabb, kulturáltabban és kevesebb gondok között élt a mi népünk, mint 1945 előtt. Nyugodt lelkiismerettel ki lehet jelenteni: mióta ősapáink hazát teremtettek ezen a földön, soha nem lehetett annyi jólöltözött fiatal, annyi emberré lett embert látni, mint a Magyar Dolgozók Pártja által vezetett népi demokráciában. Ha egyes dolgozók keveset is kerestek, ha nem is volt mindenkinek tejjel-mézszel folyó kávéház az ország, a lényegét illetően bátran ki lehet mondani: a Szovjetunió felszabadítása és segítsége, az MKP, majd az MDP vezetése révén csillagokig emelkedett népünk a sötét Horthy-korszakhoz, vagy pláne a korábbi idegen elnyomás századaihoz képest. A felszabadulás előtt általában a mindennapi betevő falat volt a termelőszközökkel nem rendelkező állampolgárok fő gondja. A magyar szocialista forradalom utáni évekre pedig az jellemző, hogy a munkások és a dolgozó parasztok is kulturális igényeiket igyekeztek minél magasabb színvonalon kielégíteni. Ezeket a tényeket tagadni, illetve nem észrevenni, vagy teljes politikai züllöttséget, vagy tragikus vaktságot jelent.

Ezekben a napokban — tehát október 26-tól kezdve — már minden a fejetején állt a városban. Hirtelen megkezdődött a vásárlási hisztéria, a rendkívüli állapotok egyik tipikus jelensége. Az üzletek előtt hosszú sorban álltak a háziasszonyok, egymást rémisztgetve vadabbnál-vadabb pletykákkal és hírekkel. A Lenin utcai kenyérbolt előtt széles, szimpadisa mozdulatokkal, szörnyűlködve magyarázta egy ki-kopott nagysága, hogy »Budapesten az Országház után a Nemzeti Színházat is porrá lötték az oroszok«. Nemigen cáfolta meg ezt senki, mert ekkor már egyrészt a helyzet miatt aggódó és jóhiszemű emberek sem tudták, hanyadán is állnak, másrészt pedig veszedelmes dolog volt szót emelni a hazugság-özön ellen, amely úgy hullott mindenfelől az emberekre, mint a felhőszakadás. Egy hét óta egyebet se tett az ellenforradalom propagandagépezete, mint szajkózta a sajtó- és szólásszabadságot, követelte a demokráciát mindenki számára, ugyanakkor brutálisan belefojtotta a szót mindenkibe, akinek eltérő volt a véleménye Végh Joachim és pribékjei véleményétől. Voltak kommunizmus és nem kommunizmus, akik próbálták megérteni a félrevezetettéket, hogy vigyáznai kell, mert nagyon fasiszta szaga van már a dolgok menetének, de rögtön elhallgattatták őket ilyenképpen:

— A nép ellenségeinek kuss! Dologkerülő stricik, közönséges aszfaltbetrékok, tejjel szájú tacsók vagtját ezt legtöbbször olyan elvtársak fejéhez, akik a népet, a nép ellenségei ellen vívott harcban ösziültek meg. Hogyne kergette volna arcukba a vért az olyan arcátlan rágalom, hogy ők a nép ellenségei.

NAGY ISTVÁN
(Folytatjuk)

JÓL JÖVEDELMEZ a selyemhernyótenyésztés

A selyemhernyó-gubó se-lyemiparunk legfontosabb alapanyaga. A hernyóselyem a textilipar alapanyaga. Egyik legjobb exportcikk. Éppen ezért van az, hogy a selyemhernyótenyésztőknek igen magas árat fizetnek a hernyó gubójáért. Az első és második tályú gubó átvételére átlagosan 32 forint 50 fillér. Ha figyelembe vesszük, hogy a tenyésztőknek a hernyók ápolása és etetése mindössze csak egy hónapig jelent munkát, akkor azt kell mondani, hogy rendkívül megéri ez a fáradság, érdemes vele foglalkozni. Ezt mutatja Péter Ferenc öttömösi tenyésztő példája is, aki a múlt esztendőben napi munkája mellett csak egészen szerény körülmények között foglalkozott selyemhernyótenyésztéssel, s egyhónapos munkájának kétféle forint lett a tisztá jövedelme. Egy másik tizenöt tagú postás csoport 76 munkatárral közösen 17 ezer forint készpénzhez jutott selyemhernyótenyésztéssel.

Miután a selyemhernyótenyésztés igen jó mellékes jö-

vedelmet jelent, ajánlatos, hogy különböző közületi szervezetek dolgozói kisebb vagy nagyobb csoportokban foglalkozzanak ezzel a munkával. Ezen túlmenően egyénileg is megéri a fáradságot. Már most lehet kötni selyembubótermelési szerződést a helyi termelési felelőssel. A szegediiek mindenre pontos felvilágosítást kapnak a Szeged és Vidéke Körzeti Földművelőszövetkezetben (Szent István tér), ahol Kovács István üzemágvezető foglalkozik a selyembubótermelők ügyeivel.

MA BEMUTATÓ A KAMARASZÍNHÁZBAN

Ma — mint korábban már közöltük — új bemutató előadás lesz a Kamaraszínházban. Molnár Ferenc szellemes, fordulatos vígjátéka, a »Játék a kastélyban« kerül színre. A darabot Gyökössi Zsolt rendezte, szerepelt Miklós Klára, Kormos Lajos, Kaló Flórián, Gémesi Imre, Kátay Endre, Karikás Sándor és Gyökössi Zsolt játsszák.